

מקורות לשיעור בבית הרב קוק, אור לי' אייר תשע"ו, פרשת בהר

רבית היפך החיים / הרב יצחק חי זאגא

- א. ויקרא כה' - וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזיקת בו גר ותושב וחי עמך. אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך. את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך. אני ד' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלוקים. רש"י - אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצותי אפילו הן כבדות עליכם. לתת לכם את ארץ כנען - בשכר שתקבלו מצותי. להיות לכם לאלוקים - שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלוקים, וכל היוצא ממנה כעובד עבודה זרה.
- ב. ספרא בהר ה' - אני ה' מכאן אמרו כל המקבל עליו עול ריבית מקבל עול שמים וכל הפורק ממנו עול ריבית פורק ממנו עול שמים. אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם, על תניי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים על תניי שתקבלו את מצות ריבית שכל המודה במצות ריבית מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצות ריבית כאלו כופר ביציאת מצרים.
- ג. שמות כב' - אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך. רש"י - נשך - רבית שהוא כנשיכת נחש, שנושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מבצבץ ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה.
- ד. בעל הטורים - וחי אחיך עמך. וסמך ליה אל תקח מאתו נשך ותרבית. רמז שכל המלוה ברבית אינו חי. וכן הוא אומר (יחזקאל יח יג) בנשך נתן וגוי וחי לא יחיה. נשך בגימטריא זה נחש. לעתיד לבוא אין נחש מתרפא כדכתיב (ישעיה סה כה) ונחש עפר לחמו (ב"ר כ ה), כן הלוקח רבית לא יחיה (שמו"ר לא ו). ד"א שדומה רבית לנחש שנושך כנחש (שם). רבית עולה תרי"ב. ששקול כמו תרי"ב מצות (שם שם ד).
- ה. יחזקאל יח יג - בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה.. מות יומת דמיו בו יהיה. שמות רבה לא' - אמר הקב"ה מי שחיה ברבית בעולם הזה לא יחיה בעולם הבא. בבוע מציעא סא' - אמר ר' אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין אבק רבית אינה יוצאה בדיינין. ר' יוחנן אמר אפילו רבית קצוצה נמי אינה יוצאה בדיינין. אמר ר' יצחק מאי טעמא דר' יוחנן? דאמר קרא.. וחי לא יחיה.. למיתה ניתן ולא להישבון.. רבא אמר מגופיה דקרא שמיע ליה מות יומת דמיו בו יהיה הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון אף מלוי רבית לא נתנו להשבון.
- ו. ילקוט שמעוני יחזקאל שעה' - מתים שהחיה יחזקאל ששים רבוא, וכלם עמדו על רגליהם חוץ מאיש אחד, א"ל הנביא רבון העולמים, מה טיבו של זה האיש? א"ל בנשך נתן ותרבית לקח וחי חיה לא יחיה. שו"ע הרב - וכל המלוה ברבית כאלו כופר באלוקי ישראל וביציאת מצרים ואינו קם בתחיית המתים ואף בעולם הזה נכסיו מתמוטטים וכלים.
- ז. תנחומא משפטים טו' - המלוה ברבית אין הקב"ה נושא ונותן בדינו שנאמר בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה, פוסק את דינו מיד, מלאכי השרת אומרים את כל התועבות האלה עשה מות יומת דמיו בו לא יחיה.
- ח. ב"מ עה' - רבי שמעון אומר מלוי רבית יותר ממה שמרויחים מפסידים ולא עוד אלא שמשמים משה רבינו חכם ותורתו אמת ואומרין אילו היה יודע משה רבינו שיהיה ריוח בדבר לא היה כותבו.
- ט. שמו"ר לא' - יהורם שהלוה ברבית אמר האלוקים.. יבא יהוא ויהרוג אותו ויהוא מלא ידו בקשת ויך את יהורם בין זרועיו ויצא החצי מלבו, ולמה בין זרועותיו ויצא מלבו לפי שהקשה את לבו ופשט ידיו לקבל הרבית..
- י. מהר"ל נתיב הצדקה ו' - שהרבית הוא נקרא נשיכה אל חיותו, כמו שהוא נשיכת הנחש אשר נושך לעצם החיות
- יא. אורות הקודש ב' שפה' - המות בא בעקב החטא, לולא החטא הקדמון, לולא הלך האדם אחרי תאוותיו הבהמיות, היתה התחושה הרוחנית מופיעה עליו ברוב אורה.. החיים בעצמם, בהתאימם אל המטרה הנשאה הכללית, של היותו של האדם האצילתי, אינם צריכים להפסק. מדוע זה לא תתקשר הנשמה בגויה להחיותה תמיד.. רק מפני שכרע הרצון תחת המחשך של השעבוד השפל של העבדות הבהמית הגופנית..
- יב. קובץ ז' יז' כא' - העצבון הוא תוכן תחתיתי, למטה מן הנפש.. מזהרורית החיים הקלושה שמובלעת היא בתוך הבשר, ומתגלה בעצמות הגופניות בתור הבלא דגרמי, הרי הוא בא. השוקע בעצבון, מוריד את עצמו לטומאת מת החמורה, אבי אבות הטומאה.. מדת העצבון בתכונתה עומדת היא להרפא רק על ידי זריחה עליונה של טללי אורות אשר בהם המתים חיים, כי טל אורות טלך. העצבון הכללי אשר לאומה כולה בגולה, לקוח הוא ממנת המות אשר היא קשורה בגולה, שהננו כמו חללים שוכבי קבר. אותו זוהר החיים הענף הקשור עם הגופניות של האומה, מלא עצב יאוש ומחשכים הוא, ואין שום מדה יכולה להאיר את המאפליה הגדולה הזאת כי אם אור תחיה עליונה של צפיית ישועה גדולה ועמוקה, הנוקבת כל תהומות, וחודרת לכל מעמקים, ומתמרת ועולה למרומי שפירים. ממוצא דבר למדנו, שהמהפכים גם את העצבון היסודי, עצבונא דגופא, עצב הבשר, הנמשך ממארת הנחש, בעצב תלדי בניס, ובעצבון תאכלנה, הרי הם זוכים לתחיית המתים. התפילין עז הם לישראל, מקדשים אפילו את הגופניות הבשרית.. ומתוך כך הם מוחקים את היסוד העצבוני.. באור תחיית המתים סרה הקנאה מיסודה.. מתברר אז הגורל המוחלט של כל יחיד, ורואה הוא את אשרו במילואו במנת כוסו. מי שבא עד הרום הזה, שאור תחיית המתים מתנוצץ עליו במילוי, כבר סרה מדת הקנאה ממנו מיסודה, ואין עצמותיו מרקיבים, מאחר שסבת הרקבון, שהיא עצבונא דגופא, הבללי דגרמי וקטנות הנחשית, בטלה ממנו, ורואה עולמו בחייו, ולבו שמח בכל עמלו, הרי הוא טוב עין במלוא המדה. והזרחת אור תחית האומה על ידי אור שפעת קודש רזי תורה, אור התפילין, יסיר את עצבונה וקנאתה. אפרים לא יקנא את יהודה, ויהודה לא יצור את אפרים. והעליתי אתכם מקברותיכם עמי וחיותם.